

N:o III.

Af herr **E Åkerlund**, *om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning och förslag angående sönderdelning och försäljning i mindre lotter af kronans domäner m. m.*

Arbetarefrågan är väl för närvarande det viktigaste ärende, som inom de civiliserade staterna står på dagordningen, hvarför också olika förslag framkommit om vidtagandet af sådana åtgärder, som kunna tillförsäkra arbetarne en tryggad ställning både under kraftens och ålderdomens dagar, på det giltig anledning ej må förefinnas för dem att sluta sig till de socialistiska och andra samhällsupplösande läror, hvilka alltmera spridas och synas afse att slita alla hittills i allmänhet för heliga ansedda pligter emot Gud, nästan och fädernesland.

Att arbetarens klagomål visst icke alltid varit oberättigade, torde väl få medgifvas, och därför har man ej heller stannat vid att endast framlägga förslag om pensionering, olycksfallsförsäkring för dem m. m. utan åtminstone i Tyskland redan stiftat lagar därför.

Kan en allmän arbetareförsäkring äfven i vårt land åstadkommas, utan att kostnaderna därför öfverstiga våra krafter, så är jag den förste att erkänna nyttan, ja nödvändigheten af att någonting i den vägen göres, men jag vågar tro, att om den stora invandringen från landsorten till städerna och de industriella etablissemangen ohejdadt kommer att fortgå hädanefter som under de senaste 30 åren, så kunna statsmakternas alla bemödanden uti ifrågavarande afseende svårigen uppfylla de förhoppningar, som måhända sättas till desamma, ty konkurrensen inom de industriella och stadsnäringarne synes, oaktadt förbättrade arbetsmetoder visserligen lemna tillfälle att producera billigare än tillföre, ovilkorligen komma att allt mera sänka prisen å fabriksalster, hvilket, om så blir fallet, väl icke heller torde böra förvåna, då man besinnar, att industrien i en mängd

fall alls icke är beroende af väderleksförhållanden, jordmån och dylikt, utan kan drifvas i huru stor skala som helst, endast afsättning för dess produkter beredes, hvilket dock väl måste blifva allt svårare ju mera produktionen af sådana ökas och i följd deraf konkurrensen på verdensmarknaden tilltager.

I Belgien, der industrien i förhållande till landets folkmängd torde vara längst drifven, hafva arbetarena redan allt för svårt fått vidkännas hvarthän det leder, om alstren af deras arbete icke finna afsättning och intet skäl lärer väl finnas för det antagandet, att icke på den väg, som den civiliserade verdens utveckling nu tagit, förhållandena skola blifva liknande uti andra länder, ja äfven här.

Då Europa, och deraf icke minst vårt land, hvarje år under senare tider kunnat undvara de stora arbetareskaror, som främmande verldsdelar lyckligtvis hittills kunnat emottaga, och utvandringen vid minsta stockning inom näringarne så betydligt brukat tilltaga, synes mig, att, derest denna utflyttning icke kunnat ega rum, skulle vi redan nu egt en allt för talrik arbetarebefolkning, som icke här kunnat erhålla sin utkomst och i så fall blifvit prisgifven åt nöd, förtviflan och agitatorer. — Ännu kan visserligen Nordamerika och andra transatlantiska länder emottaga Europas öfverflöd af arbetare, men den tid lärer väl allt mera närma sig, då denna utväg blifver stängd, och visserligen hoppas jag, att bibehållandet af den egna marknaden för våra näringar i någon mån skall lyckas bereda flera och bättre arbetsförtjenster, men det synes mig ock klart, att om än uteslutande svenska fabrikanter finge fylla landets behof af industrialster, vore vi icke i stånd att anskaffa arbete åt en mycket talrikare arbetarestam än den, som redan finnes, utan att med visshet kunna påräkna afsättning i andra länder för deras arbeten, hvilket lärer blifva allt svårare, ju mera industrien utvecklas i snart sagdt alla civiliserade land.

Är därför antagligt, att den tid icke är aflägsen, då industrien vunnit en sådan utveckling, att afsättning för dess alster icke utan till synnerligen sänkta pris kan verkställas, samt arbetarnes aflöningar i följd deraf måste nedsättas till det yttersta, så torde statsmagterna i tid böra vidtaga sådane åtgärder, som verkligen kunna förekomma det hotande onda, som måste blifva följden af öfverbefolkning inom fabriksrörelsen och stadsnäringarne i vårt land; och anser jag det enda verksamma sätt härför, som ännu genom Sveriges rika tillgångar på odlad och odlingsbar jord lyckligtvis står oss till buds, vara att bereda så många arbetare som möjligt tillfälle att på för dem antagliga vilkor förvärfva så pass mycken dels odlad, dels odlingsbar jord, att de om ock genom träget arbete derå kunna försörja sig och sina familjer.

Enligt min tanke skulle sådan upplåtelse af jord lättast kunna låta sig verkställa derigenom, att, i den mån de blifva lediga från arrendatorer och sedan för kronans räkning större skogslotter undantagits, kronodomänerna sönderdelades i mindre gårdar, hvilka emot en på 40 à 50 år stäld afbetalning och på i öfrigt så billiga vilkor som möjligt försålles till sådana personer, som antingen icke förut ega några hemman eller endast mycket små sådane, samt genom att hvarje år afsätta ett visst belopp att användas till inköp och sönderdelning af större enskilda egendomar, då sådana för billigt pris kunna erhållas.

Att jag icke är ensam om min åsigt om hvad som i detta fall bör göras för att allt mera fästa ett folk vid dess fädernesland, synes mig framgå deraf, att regeringen i Rumänien till detta års parlament i Bukarest har framlagt eller ämnar framlägga ett förslag i samma syfte som detta, hvarjemte engelska regeringen i Irland allt mera börjat tillämpa det af mig här föreslagna sättet.

Vid de förslag, som flere gånger inom vår Riksdag varit å bane, att försälja mindre kronodomäner (hvilket ju ock delvis skett) har lämpligheten af en sådan åtgärd ifrågasatts därför, att dessa egendomar ansågos utgöra statens säkraste tillgångar. Jag medgifver villigt, att så äfven för närvarande är fallet, men anser, att vårt fosterland skulle just genom dessa egendomsars styckande förvärfva sig en för dess framtida bestånd och säkerhet emot såväl inre hvälfningar som främmande förtryck ännu mycket värdefullare egendom genom åstadkommande af några tusen nya sjelfegande bönder, hvilkas bördor statsmagterna, i händelse af hårda år, skulle vara i stånd att i början för tillfället lätta. Stora gods komma väl kanske att i alla tider finnas, men icke kan jag finna, att landet skall lida någon skada, derest deras storlek och antal förminskades litet hastigare, än som hittills skett, helst sedan å en stor del utaf dem arrendatorer och torpare utbytts emot statkarlsystemet, hvilket väl icke är synnerligen egnadt att sprida lycka och förnöjsamhet. Torpare och arrendatorer äro väl i allmänhet i den ställning, att de böra intressera sig för landets förkofran vida mer än större delen af våra öfriga arbetare, men oafsedt att de förres antal årligen synes aftaga, ehuru den odlade jordvidden ständigt ökas, lärer väl knappast rimligtvis kunna fordras att de, som ofta på obestämd tid bruka jord, som icke är eller kan blifva deras, skola hysa samma intresse för landets välgång som de, hvilka, derest de på det härofvän af mig föreslagna eller annat liknande sätt få sig ett eget jordbruk, vid hvarje verkställd afbetalning å den skuld, hvori de till staten häftade, veta sig eller sina barn allt mera blifva egare af den jord, hvarå de nedläggga sina arbetskrafter. Visserligen finnas inga statistiska redogö-

relser för talrikheten af dem, som inom vårt land slutit sig till socialismen, men att deras antal ständigt tilltager, lärer väl sväriligen kunna bestridas, och i den tröst, som är så allmän, det vi af denna rörelse intet ondt hafva att befara, emedan vårt land eger så mycken sjelfständig allmoge, ligger enligt min tanke just ett erkännande af nödvändigheten att någonting göres i af mig här föreslaget syfte.

Vi ega väl skäl hoppas att om än vårt lands utveckling någon tid fortgår i samma rigtning som hiltills, vi längre än åtskilliga andra stater skola blifva förskonade för svåra hvälfningar, men jag anser att aktgifvande på tidens tecken bör mana oss att i tid vidtaga lämpliga åtgärder.

Den önskan, som först i våra dagar mera öppet framträdt, ehuru den nog funnits hos alla tiders menniskor, att kunna bestämma öfver sin tid och sina krafter samt att ega ett hem, som de kunna kalla sitt och på hvilket de för egen och de sinas räkning nedlägga sina arbetskrafter, lärer väl icke böra anses såsom ett ondt tidens tecken, ty med utsigt att i någon mån kunna förverkligas eggjar den menniskan till sådana ansträngningar, som han i tjänst eller arbete hos andra ytterst sällan visar. Jag anser mig böra påstå, att ju mera bofast folk vår landsbygd eger, ju större afsättning inom landet för sina alster skola också våra fabriks- och industriidkare erhålla, åtminstone för såvidt vi fortsätta den nu inslagna vägen att skydda våra näringar, och i följd deraf tillfälle att aflöna sina arbetare väl, hvarigenom såväl en stor del af dessa, som ock de, hvilka begagna de tillfällen, som kunna erbjudas att förvärfva egen jord, skola utan någon ändring i vår gällande grundlag erhålla politisk rösträtt.

Då en praktisk lösning af den fråga, jag härmed vågat väcka, fordrar en utredning som det skulle vara förmätet af mig att söka åstadkomma, inskränker jag mig till att vördsamt hemställa,

det Riksdagen med godkännande i hufvudsak af det här ofvan väckta förslaget om beredande af tillfällen för vårt lands obemedlade arbetare att förvärfva egna jordbruk, utan att derigenom den enskilde eganderätten på minsta sätt kränkes, ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t. anhålla det Kongl. Maj:t. täcktes låta utarbета och med första möjliga förelägga Riksdagen förslag till denna frågas ordnande på för fäderneslandets trygghet och välgång lämpligaste sätt.

Om remiss till vederbörligt utskott anhålles.

Stockholm den 24 januari 1889.

E. Åkerlund.